14.11.2018
Oikeusministeri Antti Häkkänen

Eduskunnan kunta- ja terveysjaostolle

OIKEUSMINISTERI ANTTI HÄKKÄSEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ (HE 123/2018 vp) EDUSKUNNALLE VALTION TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2019

Oikeusministeriö on 25.9.2018 toimittanut kunta- ja terveysjaostolle lausunnon hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2019, jossa on kuvattu esityksen keskeisiä linjauksia sekä määrärahamuutokset kuluvan vuoden talousarvioon verrattuna.

Kunta- ja terveysjaosto on 6.11.2018 esittänyt vastattavakseni seuraavat kysymykset valtion talousarvioesityksestä, joiden osalta totean seuraavan.

1. *Täydentävästä 2019 talousarvioesityksestä*

Tarkoitus on, että hallitus antaa 15.11.2018 täydentävän 2019 talousarvioesityksen eduskunnalle. Tätä koskevassa valtiovarainministeriön 29.10.2018 kannassa olivat seuraavat lisäysehdotukset oikeusministeriön hallinnonalalle.

a. Lisäystä 150 000 euroa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ja lapsiasia-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminnan turvaamiseen siirtona oikeusministeriön toimintamenomomentilta
b. Lisäystä 250 000 euroa tiedusteluvaltuutetun ja tietosuojavaltuutetun toimiston toimitilamenoihin
c. Lisäystä 30 000 euroa Oikeusrekisterikeskukselle valtionavustuslain ja rikosrekisterilain muutosesityksen edellyttämiin tietojärjestelmämuutoksiin
d. Lisäystä 2 milj. euroa arvonlisäveromenoihin
e. Tuomioistuinmomentin perustelujen muutos siten, että momentin määrärahaa saa käyttää myös Tuomioistuinviraston perustamisen valmistelumenoihin

Hallitus ei anna eduskunnalle talousarvioesityksessä todettua talousarvioesitykseen liittyvää esitystä saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) muuttamisesta. Koska tällä ei kuitenkaan ole vaikutusta momentin 25.50.20 (Vaalimenot) kokonaismäärärahaan, asiaa ei ole mainittu täydentävässä talousarvioesityksessä.

2. *Tuomarikoulutuksen resurssien riittävyys*

Tuomarien koulutusjärjestelmä on uudistettu ja se on lisännyt kuluja lautakunnan kustannusten verran (0,25 milj. euroa/v). Koulutusjärjestelmän uudistuksen yhteydessä koulutusmäärärahoista noin 0,1 milj. euroa vuodessa on kohdennettu asessorien koulutukseen. Vuoden 2019 määrärahatasolla tuomarikoulutus pystytään hoitamaan tyydyttävällä tavalla.

3. *Tietojärjestelmähankkeiden, erityisesti AIPA-hankkeen eteneminen ja resursointi; miten tuomioistuinten määrärahojen arvioidaan riittävän hankkeiden rahoittamiseen?*

Oikeusministeriön hallinnonalalla käynnissä olevasta kuudesta laajasta VM:n tuottavuuden edistämismäärärahalla osittain rahoitettavasta tietojärjestelmähankkeesta neljä hanketta (ulosottolaitoksen URA-hanke, hallinto- ja erityistuomioistuinten HAIPA-hanke,

Oikeusrekisterikeskuksen eORK-hanke ja koko hallinnonalan toimisto-ohjelmistoja uudistava Valtavirtaistamishanke) etenevät pääosin suunnitelmien mukaisesti. Sen sijaan yleisten tuomioistuinten ja syyttäjälaitoksen AIPA-hankkeessa ja Rikosseuraamuslaitoksen ROTI-hankkeessa aikataulupidennyksiä ja kustannusylityksiä ei ole voitu välttää.

AIPA-hankkeen arvioidaan valmistuvan vuoden 2021 loppuun mennessä ja ROTI-hankkeen vuoden 2020 loppuun mennessä eli molempien hankkeiden arvioidaan viivästyvän kolmella vuodella alkuperäisestä aikataulusta. Näiden hankkeiden kustannusten arvioidaan ylittävän yhteensä 36 miljoonalla eurolla alkuperäisen kustannusarvion. ROTI-hankkeen aikatauluun ja kustannuksiin kohdistuu edelleen ylityspaineita, jotka selviävät ensi vuoden alkupuolella.

AIPA-hanketta toteutetaan syksyllä 2017 tehdyn uuden suunnitelman mukaisesti. Tuotantoon on otettu syyttäjävirastojen summaarinen sakkomenettely ja tuomioistuinten salaiset pakkokeinot ja seuraavaksi tuotantoon tulevat hakemusasiat. Jäljellä olevista toteutuskokonaisuuksista laajin ja vaativin on rikosasioiden käsittelyprosessi.

Tietojärjestelmähankkeiden kasvaneet omarahoitusosuudet pystytään rahoittamaan hallinnonalan aiemmilta vuosilta säästyneillä määrärahoilla.

Oikeusministeriö seuraa järjestelmällisesti kaikkien hankkeiden riskejä ja käynnistää korjaavia toimenpiteitä mahdollisimman ennakoivasti. Tämä on välttämätöntä toiminnan ja pitkällä tähtäyksellä kiristyvän taloudellisen tilanteen turvaamiseksi.

4. *Miten vuoden 2019 jälkeen varmistetaan oikeusturvan ja oikeusvaltion ydintehtävien riittävä rahoitus*

Hallinnonalan taloudellinen tilanne on budjettivuoden 2019 osalta turvattu ja vuotta 2020 koskevat huolenaiheet ovat vielä verraten vähäisiä. Aiemmilta vuosilta siirtyneillä määrärahoilla voidaan kattaa käynnissä olevien tietojärjestelmähankkeiden kertaluonteiset omarahoitusosuudet ja muita lähivuosien menopaineita.

Pitkällä tähtäyksellä oikeusvaltion ydintehtävien riittävä rahoitus varmistetaan pitämällä huoli siitä, että hallinnonalan toiminnan tehokkuutta parannetaan viemällä määrätietoisesti eteenpäin toiminnan uudistamishankkeita (erityisesti ICT) ja rakenneuudistuksia. On tärkeää kehittää oikeudenhoitoa tavalla, joka takaa korkealaatuisen oikeusturvan kaikille. Kyse on viime kädessä kansalaisten hyvinvoinnista ja yritysten kilpailukyvystä. Oikeusministeriön tämänhetkinen arvio kuitenkin on, että hallinnonalan tehostamiskeinot eivät riitä oikeusvaltion ydintehtävien turvaamiseksi, mikäli valtionhallinnon säästöjä edelleen kohdennetaan kaikille hallinnonaloille niiden rakenteita ja henkilöstökustannuksia huomioon ottamatta. Oikeusturvan saatavuuden ja oikeushallinnon toimivuuden varmistamiseksi tulee oikeusvaltiolle keskeisten valtion ydintehtävien toimintaedellytykset varmistaa lisärahoituksella tai säästövaatimuksia lieventämällä.

Valtion tilaohjelman 50 miljoonan euron säästötarpeen osalta tulisi keskustella sekä säästön kattamisesta että kohdentamisesta. Keskustelussa tulee ottaa huomioon erityiskiinteistöt, kuten vankilat, sekä hallinnonalan tosiasiallinen mahdollisuus rakenteellisiin uudistuksiin toimitilojen käytössä.

5. *Käräjäoikeusuudistuksen toimeenpanon tilanne*

Käräjäoikeuksien rakenneuudistus tulee voimaan 1.1.2019. Rakenneuudistuksessa käräjäoikeuksien määrä vähenee nykyisestä 27 käräjäoikeudesta 20 käräjäoikeuteen. Käräjäoikeuksien tuomiopiirijako noudattaa pääosin maakuntajakoa. Käräjäoikeuksien toimipaikkojen määrä vähenee nykyisestä 57:stä 36:een. Summaaristen riita-asioiden käsittely keskitetään 1.9.2019 lukien kaikista käräjäoikeuksista yhdeksään käräjäoikeuteen.

Uudistukseen liittyvät toimitilahankkeet ovat käynnissä ja ne on tarkoitus saada päätökseen vuoteen 2022 mennessä. Valtaosa lakkautettavista istuntopaikoista suljetaan 1.1.2019. Yhdistyvät käräjäoikeudet ovat suunnitelleet tulevan käräjäoikeuden toiminnot. Suunnittelutyön tulosten toimeenpano on aloitettu alkusyksystä 2018. Lakkaavien käräjäoikeuksien virat on siirretty vastaanottaviin käräjäoikeuksiin, ja tuomarit nimitetään virkoihinsa uudelleen marraskuussa 2018. Rakenneuudistuksen ICT-muutoksen ja henkilöstöhallinnon muutosprosessien toteuttaminen käräjäoikeuksissa on aloitettu syyskuussa 2018. Rakenneuudistuksesta on tiedotettu säännöllisesti, viimeksi sidosryhmille 30.10.2018 ja yleisölle siitä tiedotetaan 19.11.2018.

6. *Talous- ja velkaneuvontaa koskevan uudistuksen toimeenpano, etenkin siirtymävaiheen kipukohdat ja resurssien riittävyys*

Vuoden 2019 alusta lukien talous- ja velkaneuvonnan palvelua tuottaa 22 oikeusaputoimistoa ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Henkilökuntaa on yhteensä 175 henkilötyövuotta. Nykyisiltä talous- ja velkaneuvonnan palveluntuottajilta siirtyy noin 130 henkilöä.

Talous- ja velkaneuvontaan ja ylivelkaantuneiden aseman parantamiseen kohdistetaan oikeusaputoimistoille 12,7 miljoonaa euroa, jossa on lisäystä 3 miljoonaa euroa nykytasoon nähden.

Talous –ja velkaneuvonnan asiakas saa palvelua mistä tahansa oikeusaputoimistosta. Asiakas saa palvelua puhelimella, käymällä toimistossa ja sähköpostilla tai niin halutessaan myös videotapaamisena. Asiakkaille suunnatun sähköisen asioinnin portaalin kehittäminen aloitetaan kuluvan vuoden aikana.

Talous- ja velkaneuvonnan asiakaspalvelun toimivuus turvataan vuoden vaihteessa. Ajanvarausmenettelyistä sovitaan paikallisesti oikeusaputoimiston ja talous- ja velkaneuvontayksiköiden kesken. Tavoitteena on, että asiakaspalvelu jatkuu vuoden vaihteessa mahdollisimman pienin keskeytyksin mm. varaamalla asiakkaalle tapaamisaikoja ensi vuoden puolelle jo kuluvan vuoden aikana.

7. *Pikavippien ja kuluttajaluottojen tuomien haittojen vähentäminen ja ennaltaehkäisy (mahdollisuudet mm. korkokaton alentamiseen ja mainontakieltoon)*

Suomessa jo lähes 400 000 ihmisellä on maksuhäiriömerkintöjä ja yli 550 000 velallista on ulosotossa. Nämä määrät ovat kasvussa. Hallitus pitää tärkeänä auttaa vaikeasti ylivelkaantuneiden asemaa mm. talousarvioesityksessä olevilla julkisen vallan toimenpiteillä.

Niin ylivelkaantuneiden kuin velkojienkin etu on, että velkomusasioihin saadaan nopeasti ratkaisu tuomioistuinprosessista. Tämän takia tuomioistuimille osoitetaan 2 miljoonan euron lisämääräraha velkomusasioiden joutuisaan käsittelyyn.

Ulosottokierteen välttämiseksi on tärkeää kohdistaa apua ensimmäistä kertaa ulosottoon joutuville, jotta he saisivat hoidettua asiansa kuntoon. Tämän vuoksi ulosottolaitokselle ehdotetaan miljoonan euron lisäystä velallisten neuvonnan tehostamiseen.

Näillä lisäyksillä voidaan kohdistaa tuomioistuinkäsittelyyn ja ylivelkaantuneiden neuvontaan yhteensä 50 henkilötyövuotta.

Tarkoitus on 15.11.2018 antaa eduskunnalle esitys kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta. Korkokatto laajennettaisiin koskemaan kaikkia kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevan luvun soveltamisalaan kuuluvia luottoja. Korkokatto määriteltäisiin nykyisestä luoton todelliseen vuosikorkoon pohjautuvasta korkokatosta poikkeavasti siten, että laissa asetettaisiin yläraja nostetulle luotolle perittävälle korolle. Tämän lisäksi rajattaisiin oikeutta periä kuluttajalta muita luottokustannuksia. Niin ikään rajoitettaisiin oikeutta periä kuluttajalta kuluja maksuajan pidentämisestä. Hintasääntelyn laajentamisella pyritään kohtuullistamaan markkinoilla tarjolla olevien kuluttajaluottojen hinnoittelua ja vähentämään kuluttajaluotoista aiheutuvia velkaongelmia. Korkokattomallin muutoksella pyritään siihen, että sääntely olisi nykyistä tehokkaampaa ja sen noudattaminen ja valvonta yksinkertaisempaa. Tavoitteena on myös lisätä luottojen hinnoittelun läpinäkyvyyttä.

Kuluttajaluottojen markkinointia koskeva selvitystyö on alkamassa. Selvityksessä on tarkoitus kartoittaa luottojen markkinointikäytänteitä ja niihin liittyviä ongelmia. Selvitystyössä arvioidaan myös sääntelyvaihtoehtoja kuluttajaluottojen markkinoinnin asianmukaisuuden turvaamiseksi. Selvitys tehdään oikeusministeriössä virkatyönä yhteistyössä keskeisten viranomaisten ja sidosryhmien kanssa.

Syyskuussa 2018 valmistui selvitys positiivisia luottotietoja koskevan järjestelmän edellytyksistä. Selvityksessä ehdotetaan positiivisen luottotietorekisterin perustamista, ja selvitykseen sisältyneen ehdotuksen mukaan rekisteri muodostuisi yhtäältä kuluttajille myönnettyjä luottoja koskevista tiedoista ja toisaalta luotonhakijoiden tuloja koskevista tiedoista. Ehdotuksen mukaan rekisteri perustettaisiin v. 2019 toimintansa aloittavan tulorekisterin yhteyteen, ja rekisterinpitäjänä toimisi Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö. Selvitys on lausuntokierroksella, joka päättyy vuoden 2018 lopussa. Mahdollisista jatkotoimista päätetään tämän jälkeen.

8. *Vankilat; miten mm. Pohjois-Suomen vankiloiden suunnittelutyö etenee ja onko vankilaverkon suhteen mahdollisesti muita kehittämistarpeita mm. vankipaikkojen alueellisen riittävyyden kannalta*

Oulun ja Vaalan vankiloiden hankesuunnittelu on käynnissä ja hankesuunnitelmien sekä ehdotusten uusien vankiloiden vuokrasopimuksiksi on tarkoitus valmistua toukokuussa 2019.

Oikeusministeriö päätti lokakuussa 2018 kasvattaa Keravalle rakennettavan uuden avovankilan paikkalukua 90:stä 136:een. Keravan vankilan suurentamisella vastataan Etelä-Suomen avolaitospaikkojen ja kuntouttavan avolaitostoiminnan kasvavaan tarpeeseen.